

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра міжнародних економічних відносин

ПАВЛІВ (ВОРОБЕЦЬ) Аліна Ярославівна
ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ
КРАЇН У ГЛОБАЛЬНІЙ ТОРГОВЕЛЬНІЙ СИСТЕМІ
спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини
освітньо-професійна програма - Міжнародні економічні відносини

Кваліфікаційна робота

Виконав(ла) студент(ка)
групи МЕНЗ-41
ПАВЛІВ (ВОРОБЕЦЬ) Аліна
Ярославівна

підпис
Науковий керівник:
доцент, О. С. Братко

підпис

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__р.
Завідувач кафедри

підпис

Тернопіль - 2024

АНОТАЦІЯ

Воробець А. Інструменти захисту національних економічних інтересів країн у глобальній торговельній системі. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», освітньо-професійна програма. – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2024.

У роботі розглянуто теоретичні засади захисту національних економічних інтересів у глобальній торговельній системі. Здійснено оцінку використання інструментів захисту національних економічних інтересів країнами світу. Здійснено оцінку нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні. Запропоновано шляхи вдосконалення нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні.

ANNOTATION

Alina Vorobetz. Protection Instruments of National Economic Interests in the Global Trading System – Manuscript.

Qualification work for the education level «bachelor» with the title 292 International Economic Relations. – West Ukrainian National University, Ternopil, 2024.

The paper examines the theoretical foundations of safeguarding national economic interests in the global trading system. An evaluation of the utilization of protection instruments by countries worldwide is conducted. Additionally, an assessment of non-tariff regulation in foreign trade within Ukraine is carried out. The paper also proposes strategies for enhancing non-tariff regulation in Ukraine's foreign trade.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН У ГЛОБАЛЬНІЙ ТОРГОВЕЛЬНІЙ СИСТЕМІ.....	5
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ	14
2.1. Оцінка використання інструментів захисту національних економічних інтересів країнами світу.....	14
2.2. Оцінка нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні	22
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ.....	31
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40
ДОДАТКИ.....	43

ВСТУП

У світі зростаючих торговельних конфліктів та глобальної економіки, захист національних економічних інтересів стає ключовою проблемою. Країни використовують різноманітні інструменти, такі як тарифи та квоти, для захисту свого внутрішнього виробництва. Укладення міжнародних торговельних угод стає методом забезпечення балансу між відкритістю ринків та захистом вітчизняних компаній. Швидкі технологічні зміни викликають потребу у захисті інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Пандемія COVID-19 підкреслила необхідність захисту економічних інтересів через сприятливі для внутрішнього виробництва заходи. Крім того, ростуть екологічні та кліматичні вимоги, що можуть вплинути на торговельні відносини через посилення стандартів і обмежень щодо виробництва з великим викидом CO₂. Такі фактори вимагають постійного оновлення та розширення арсеналу інструментів для захисту економічних інтересів націй у глобальному торговельному середовищі.

Таким чином, захист національних економічних інтересів залишається актуальною проблемою у глобальній торговельній системі.

Дослідженнями даної проблематики займалися багато вітчизняних та зарубіжних науковців, серед них : О.А. Петренко, В.А. Геец, І.М. Осадчий, О.В. Кліщевська, О.Г. Шинкаренко, В.Т. Шлемко, Ю.М. Уманців, О.Є. Користін, М.М. Єрмошенко, Л.С. Шевченко, Роберт Манделл, Пол Кругман, Джозеф Стігліц, Олів'є Бланшар, Мартін Хельдер.

Метою дослідження є систематизоване вивчення та аналіз інструментів, які використовуються країнами для захисту своїх національних економічних інтересів у глобальній торговельній системі.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути теоретичні засади захисту національних економічних інтересів у глобальній торговельній системі;

- здійснити оцінку використання інструментів захисту національних економічних інтересів країнами світу;
- здійснити оцінку нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні;
- запропонувати шляхи вдосконалення нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні.

Об'єктом дослідження є система захисту національних економічних інтересів країн у глобальній торговельній системі.

Предметом дослідження є інструменти, які використовуються країнами для захисту своїх національних економічних інтересів у цій системі.

Для досягнення мети та виконання завдань дослідження були використані наступні **методи дослідження**: теоретичні (використані для вивчення наукових праць, монографій, статей, статистичних даних, звітів міжнародних організацій); емпіричні (аналіз статистичних даних про динаміку зовнішньої торгівлі, використання інструментів захисту національних економічних інтересів, вивчення досвіду використання інструментів захисту національних економічних інтересів в Україні).

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо вдосконалення системи захисту національних економічних інтересів України.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження були апробовані на XVII Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід». 27-28 березня, Тернопіль: ЗУНУ, 2024.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН У ГЛОБАЛЬНІЙ ТОРГОВЕЛЬНІЙ СИСТЕМІ

Сучасні умови розвитку державності визначаються головним чином зацікавленістю у створенні незалежної та впливової країни, що базується на її економічній стійкості, потужності та самостійності. Ці цілі неможливо досягти без чіткого визначення та реалізації національних економічних інтересів.

Національні економічні інтереси тісно пов'язані з економічною безпекою держави, оскільки пріоритетність останніх визначається у процесі формування системи економічної безпеки. Забезпечення економічної безпеки також є національним інтересом, оскільки безпека та задоволення першочергових потреб особи, суспільства та держави є важливою передумовою для ефективності країни, без чого досягнення вторинних цілей стає неможливим [1, с. 363].

У сучасній економічній літературі відсутні загальноприйняті визначення поняття "національні економічні інтереси". Для розуміння цього терміну дослідники розглядають окремо поняття "національні інтереси" і "економічні інтереси".

Національні інтереси визначають сукупність стратегічних цілей, потреб та цінностей, що відображають усвідомлені та офіційно визначені інтереси народу та держави, і грають ключову роль у геополітичних відносинах, визначаючи стосунки між державами. Вони відображають життєво важливі матеріальні, інтелектуальні, духовні та культурно-історичні цінності нації, сприяючи забезпеченню суверенітету та прогресивному розвитку країни. Залежно від конкретних умов та пріоритетів, національні інтереси можуть бути орієнтовані на загальноціннісні аспекти, такі як безпека, стабільність, демократія, або функціональні, що включають захист державного суверенітету, розвиток економіки та зростання добробуту нації [2, с.96; 3].

Серед основних елементів національних інтересів можна виділити три найважливіших (рис. 1.1).



Рис.1.1. Основні елементи національних інтересів [4, с.410-411]

Структуру національних інтересів можна подати у вигляді моделі, яка складається з семи ключових компонентів рис. 1.2.

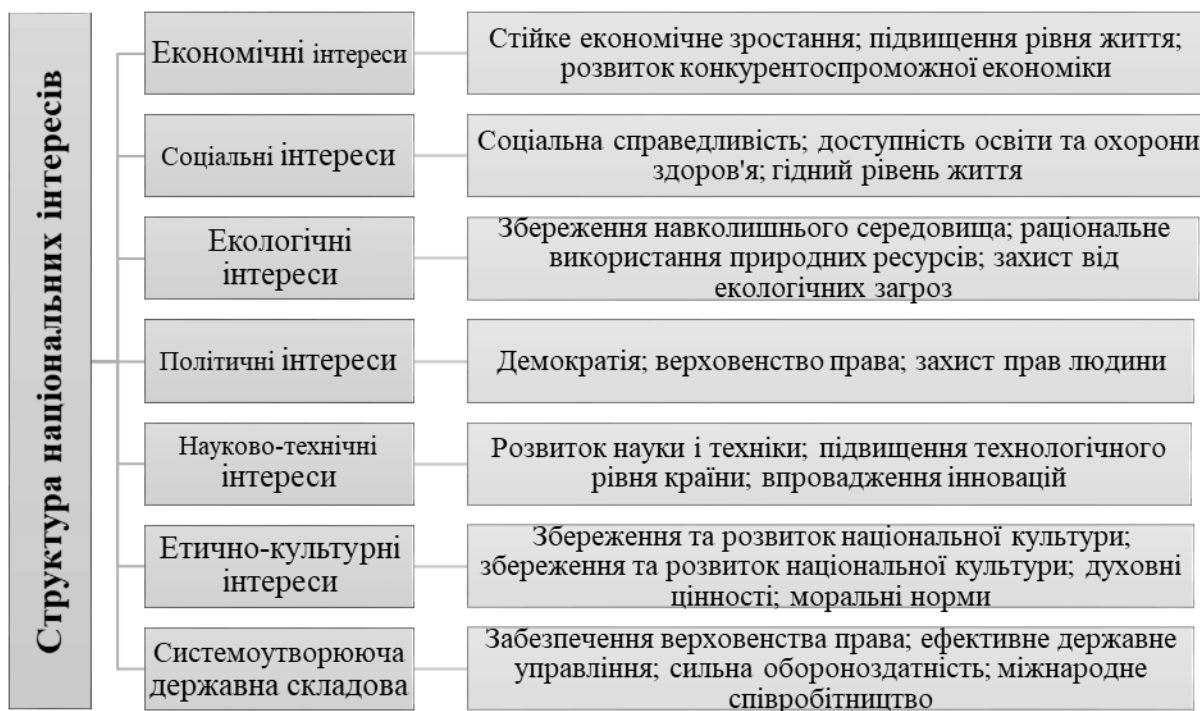


Рис. 1.2. Модель структури національних інтересів [6, с.61]

Важливо зазначити, що всі компоненти структури національних інтересів взаємопов'язані та взаємозалежні. Наприклад, економічне зростання залежить від розвитку науки і техніки, а соціальна справедливість неможлива без верховенства права. Тому держава повинна враховувати всі компоненти під час розробки своєї політики.

Економічні інтереси у структурі національних інтересів представляють собою елемент, який включає в себе широкий спектр інтересів суб'єктів господарювання, таких як національні компанії, і відображається у всіх аспектах їхніх взаємозв'язків [1, с.365].

Економічні інтереси представляють собою усвідомлене бажання суб'єктів господарювання задовольняти економічні потреби, що виступають як об'єктивні стимули для їхньої господарської діяльності [5].

За своєю сутністю, економічні інтереси є об'єктивними, відображаючи місце та роль суб'єктів господарювання у системі суспільного поділу праці та економічних відносин. У той же час, вони є суб'єктивними та завжди мають своїх носіїв, якими можуть бути окремі особи, домогосподарства, групи людей чи суспільство в цілому. Об'єктами економічних інтересів слугують економічні блага, такі як товари, послуги, інформація.

У вивченні процесу формування економічного інтересу важливою є його алгоритмізація. Загалом можна виділити вісім етапів розвитку цього інтересу: зародження, становлення, прояв, визнання, розвиток, оцінка, узгодження та реалізація (рис. 1.3).

Зміст категорії "національні економічні інтереси", як важливої складової національних інтересів, постійно зазнає змін і потребує постійного аналізу. Багато науковців провели дослідження цієї категорії, і їхні визначення наведено в додатку А.

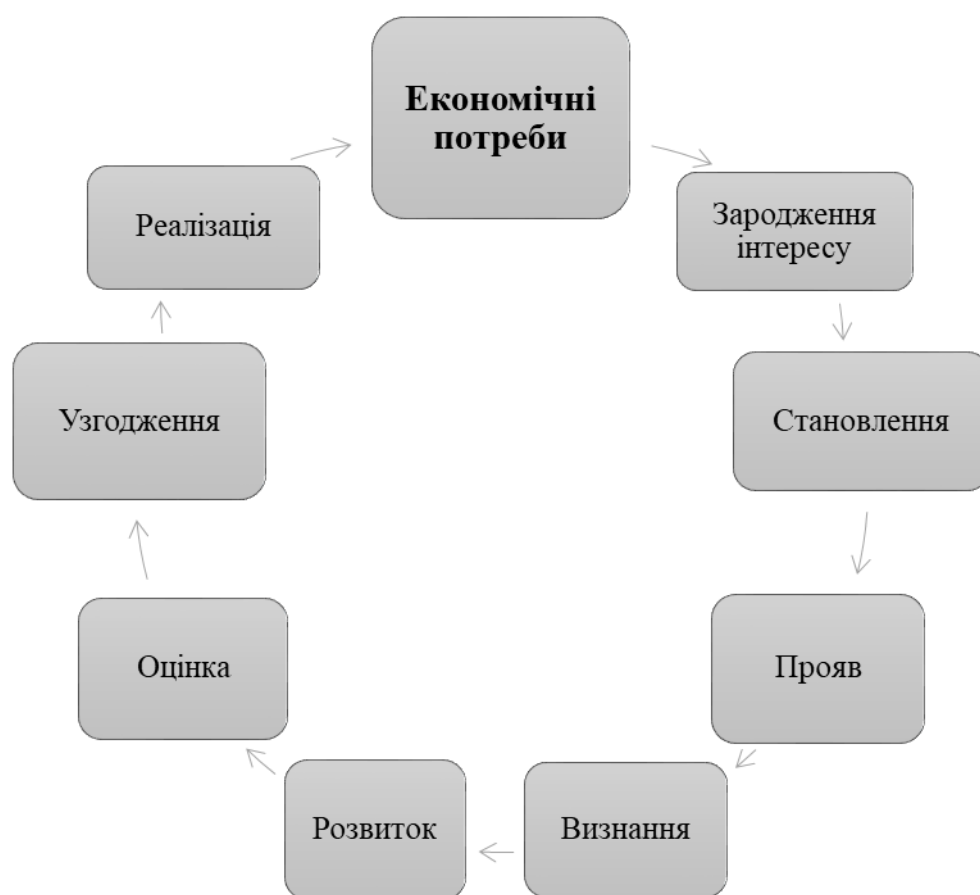


Рис. 1.3. Процес формування економічного інтересу [6, с.62]

З урахуванням викладеного авторами, запропоновано власне визначення поняття «національні економічні інтереси» – це системна категорія, яка охоплює чітко визначені стратегічні напрямки розвитку національної економіки, сформовані носіями та інститутами, відповідальними за забезпечення економічних інтересів. Ці напрямки спрямовані на підвищення рівня конкурентоспроможності, забезпечення національної безпеки держави та створення умов для добробуту населення.

Такі науковці, як В.Т. Шлемко, Ю.М. Уманців та О.Є. Користін, Л.С. Шевченко [7; 8] використовували однакову класифікацію національних економічних інтересів, розглядаючи їх основні ознаки (Додаток Б.). У своїх дослідженнях вони відзначають, що національні економічні інтереси є невіддільними від традицій та історії країни, системи господарювання,

менталітету й інших культурних цінностей. Також вони констатують їх взаємозалежність з економічними загрозами.

Національні економічні інтереси постійно змінюються під впливом різноманітних факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх [9,с.46].

До внутрішніх факторів належать:

- Природні ресурси. Наявність або відсутність природних ресурсів значно впливає на економічні можливості країни.
- Демографічні фактори. Кількість населення, його вікова структура, рівень освіти та кваліфікації, міграційні потоки впливають на трудовий потенціал країни.
- Науково-технічний прогрес. Рівень розвитку науки, техніки та інновацій визначає конкурентоспроможність країни.
- Інституційний розвиток: Ефективність державних інституцій, верховенство права, захист власності, боротьба з корупцією створюють сприятливе середовище для економічного розвитку.
- Соціально-культурні фактори. Цінності, традиції, поведінка людей впливають на споживчий попит, прагнення до інновацій, готовність до змін.

Зовнішні фактори включають:

- Глобалізація. Взаємопов'язаність світових економік створює нові можливості та виклики для національних економік.
- Світова політична та економічна кон'юнктура. Політична стабільність, економічні кризи, війни, санкції, торговельні конфлікти можуть суттєво впливати на економічне становище країни.
- Міжнародне співробітництво. Участь у міжнародних організаціях, торговельні угоди, співпраця з іншими країнами дають можливість розширювати ринки збуту та отримувати доступ до нових технологій та ресурсів.
- Технологічні зміни. Розвиток нових технологій може призвести до втрати робочих місць в одних галузях, але створити нові можливості в інших.

Важливо зазначити, що вплив різних факторів на національні економічні інтереси може бути як прямим, так і непрямим. Сила впливу різних факторів може змінюватися з часом. Країни з різними характеристиками та умовами по-різному реагують на вплив цих факторів.

Отже, національний економічний інтерес можна описати як сукупність об'єктивних економічних потреб незалежної країни, які виявляються у єдності різних економічних інтересів нації. Цей інтерес відображає суспільні потреби, вище задоволення яких забезпечує ефективний та стабільний соціально-економічний розвиток країни і формує конкурентоспроможну національну економіку.

Глобальна торговельна система (ГТС) відіграє важливу роль у захисті національних економічних інтересів країн-учасниць, оскільки сприяє економічному зростанню, стимулює конкурентоспроможність, забезпечує доступ до нових технологій та ресурсів, а також сприяє стабільності та миру [10].

Глобальна торговельна система (ГТС) - це сукупність правил, норм, інституцій та практик, які регулюють міжнародну торгівлю товарами та послугами [11]. Її головною метою є сприяння вільній та справедливій торгівлі між країнами світу.

Однак успіх глобальної торговельної системи може бути неоднаковим для різних країн. Деякі країни можуть вигравати від відкритості ринків та підвищення міжнародної торгівлі, тоді як інші можуть зазнавати втрат через конкуренцію з-за кордону або недостатню конкурентоспроможність.

Отже, країни мають зацікавленість у забезпеченні ефективного функціонування глобальної торговельної системи, щоб максимізувати свій національний економічний інтерес. Це може включати участь у міжнародних торговельних угодах, розвиток торговельної інфраструктури та сприяння розвитку власних експортних галузей.

Країни використовують різноманітні інструменти для захисту своїх національних економічних інтересів у глобальній торговельній системі (ГТС). Ці інструменти можна поділити на дві основні групи:

1. Тарифні інструменти [12, с.46]:

➤ Мито - це податок, який накладається на імпортовані товари. Воно може використовуватися для захисту вітчизняних виробників від іноземної конкуренції, збільшення доходів державного бюджету або регулювання імпорту.

➤ Акцизи - це податок, який накладається на певні товари, як імпортні, так і вітчизняні. Їх можна використовувати для регулювання споживання певних товарів або для збільшення доходів державного бюджету.

2. Нетарифні інструменти [13, с.71]:

➤ Квоти - це обмеження на кількість імпортованих товарів, які можуть бути ввезені в країну протягом певного періоду часу. Їх можна використовувати для захисту вітчизняних виробників від іноземної конкуренції або для регулювання торговельного балансу.

➤ Технічні бар'єри в торгівлі - це правила та стандарти, які можуть ускладнювати або унеможлиблювати імпорт певних товарів. Їх можна використовувати для захисту вітчизняних виробників від іноземної конкуренції або для забезпечення відповідності імпортованих товарів національним стандартам безпеки та якості.

➤ Санітарні та фітосанітарні норми - це правила, які стосуються здоров'я тварин і рослин та безпеки харчових продуктів. Їх можна використовувати для захисту вітчизняних виробників від імпорту небезпечних або неякісних товарів.

➤ Субсидії - це фінансові виплати, які уряд надає вітчизняним виробникам. Їх можна використовувати для стимулювання виробництва або експорту певних товарів.

➤ Державні закупівлі - уряди можуть надавати перевагу вітчизняним виробникам при закупівлі товарів і послуг. Це може допомогти захистити вітчизняні робочі місця та промисловість.

➤ Антидемпінгові та компенсаційні мита - ці мита накладаються на імпортовані товари, які продаються за демпінговими цінами або з використанням субсидій. Їх можна використовувати для захисту вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції.

➤ Інтелектуальна власність - країни можуть використовувати закони про інтелектуальну власність для захисту своїх національних інновацій та технологій від незаконного копіювання.

Важливо зазначити, що використання перелічених інструментів повинно відповідати правилам ГТС. Країни повинні використовувати ці інструменти з урахуванням своїх індивідуальних потреб та інтересів. Необхідно знаходити баланс між захистом національних економічних інтересів та сприянням вільній та справедливій торгівлі.

Окрім вищезазначених інструментів, країни також можуть використовувати:

➤ Дипломатію. Країни можуть вести переговори з іншими країнами про умови торгівлі, щоб захистити свої національні економічні інтереси.

➤ Участь у міжнародних організаціях. Країни можуть брати участь у роботі міжнародних організацій, таких як Світова організація торгівлі (СОТ), щоб впливати на правила та норми ГТС.

➤ Підтримка вітчизняних виробників. Уряди можуть надавати вітчизняним виробникам фінансову та іншу підтримку, щоб допомогти їм конкурувати на світовому ринку.

Ці інструменти можуть використовуватися окремо або в поєднанні для захисту економічних інтересів країни в міжнародній торгівлі та економіці.

Інструменти захисту національних економічних інтересів відображаються у відповідних правових нормах та законодавстві кожної країни. Правові аспекти захисту національних економічних інтересів

включають різноманітні механізми інтернаціонального, міжнародного та внутрішньодержавного права. Розглянемо кілька ключових компонентів:

Міжнародне торговельне право – включає угоди про вільну торгівлю, торговельні угоди, конвенції та правила, прийняті на рівні міжнародних організацій, таких як Світова торгова організація (СТО). Ці правові норми встановлюють правила для міжнародної торгівлі та регулюють питання, пов'язані з тарифами, митами, антидемпінговими заходами та іншими заходами захисту.

Внутрішньодержавне законодавство. Кожна країна має своє внутрішнє законодавство, яке регулює торговельні відносини та захист економічних інтересів. Це може включати закони про мита, тарифи, торговельні бар'єри, антидемпінгові заходи та інші відповідні правові норми.

Міжнародні суди та арбітражні вирішення спорів. У випадку конфліктів між країнами щодо торговельних питань або захисту економічних інтересів, можуть використовуватися міжнародні суди та арбітражні механізми для вирішення спорів відповідно до міжнародного права.

Двосторонні та багатосторонні угоди. Країни можуть укласти двосторонні та багатосторонні угоди з іншими країнами або групами країн для захисту своїх економічних інтересів та забезпечення взаємовигідних торговельних відносин.

Захист інтелектуальної власності – включає закони та міжнародні угоди, які захищають авторські права, патенти, товарні знаки та інші види інтелектуальної власності, сприяючи інноваціям та забезпечуючи справедливую конкуренцію.

Ці правові аспекти працюють разом для створення міжнародної торговельної системи, що забезпечує захист національних економічних інтересів країн та сприяє стабільності та розвитку світової економіки.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

2.1. Оцінка використання інструментів захисту національних економічних інтересів країнами світу

Протягом останніх десятиліть процеси інтеграції та глобалізації призвели до зростання розмірів міжнародних торговельно-економічних відносин і обумовили формування відповідних світових регуляторних систем обміну товарами та послугами. В межах цих систем за умов посилення лібералізації поступово обмежується використання деяких протекціоністських інструментів і методів регулювання міжнародної торгівлі, звужуючи можливість країн захищати національні економічні інтереси на зовнішніх ринках. Це вимагає трансформації їх регуляторної політики.

У сучасний час використання тарифних заходів значно обмежується угодами, укладеними в межах торговельних організацій і союзів. Наприклад, внаслідок лібералізації міжнародної торгівлі в рамках СОТ середні митні тарифи розвинених країн становлять близько 4%, а країн, що розвиваються, – 13% [14, с.21].

У той же час, практика державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у провідних європейських країнах, незважаючи на вибрану офіційну політику вільної торгівлі, свідчить про продовження жорсткого, іноді прихованого захисту національних ринків шляхом використання нетарифних обмежень. Наприклад, за оцінками Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), нетарифні заходи становлять від 18 до 30% обсягів світової торгівлі та застосовуються розвиненими країнами відносно до 17% імпорту, у тому числі до 50% металопродукції, 25% текстильних виробів та 44% продукції сільського господарства [15].

Таблиця 2.1 відображає нерівномірний характер застосування нетарифних заходів різними країнами для різних груп товарів. Це ще раз

підтверджує факт використання нетарифних заходів для регулювання імпорту як розвиненими, так і країнами, що розвиваються. Особливо це стосується сільськогосподарської продукції, чорних металів, текстильних виробів та одягу.

Таблиця 2.1

Захист товарних ринків у різних країнах, (%)^{*}

Товарні позиції	Країна					
	Японія	Європейський Союз	США	Китай	Бразилія	Індія
Готові вироби	5,08	10,77	5,23	8,00	3,91	27,18
Залізо і сталь	0,48	51,94	42,44	44,85	0,49	0,00
Машини і засоби транспорту	0,05	2,41	5,18	14,02	8,14	28,11
Напівфабрикати	0,64	0,86	4,59	1,36	2,20	28,18
Продукція видобувних галузей	6,31	0,47	5,44	1,51	2,50	2,37
Сировина	7,49	1,98	4,69	6,46	3,54	35,37
Сільськогосподарська продукція	7,69	2,30	4,56	7,30	3,76	42,24
Текстиль і одяг	23,06	87,21	1,13	2,85	5,36	80,58
Хімічні товари	1,15	4,18	3,35	3,90	0,87	16,73
Інші споживчі товари	0,68	4,82	0,92	5,05	6,85	61,17
Інші товари	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00
Всі товари	5,61	5,79	5,08	7,62	3,88	34,66

* частка товарних позицій, до яких застосовується будь-який нетарифний захід, по відношенню до всіх товарних позицій, по кожній товарній групі.

Джерело: [16]

За даними таблиці видно, що у Європейському Союзі, США та Китаї існує високий рівень захисту металургійної продукції, водночас країни ЄС та Японія активно використовують нетарифні заходи для захисту легкої

промисловості, а Індія використовує їх для захисту легкої промисловості і сільськогосподарської продукції.

Обсяг нетарифних обмежень у різних галузях економіки визначається технічними та економічними факторами. Наприклад, деякі продукти, такі як сільськогосподарська продукція та виробництво електричного устаткування, підлягають жорсткому регулюванню відповідно до принципів захисту прав споживачів, охорони навколишнього середовища та технічних стандартів. Інші товари, за своєю природою, менше підлягають регулюванню нормативними та законодавчими актами.

Також, спостерігається значний ріст процедурних перешкод, зокрема, ускладнення документообігу в міжнародних операціях, що також є формою нетарифних заходів (додаток Д). Витрати на документообіг оцінюються від 7% до 15% від загальної вартості операції. В результаті загальні втрати від нетарифних заходів в світі оцінюються в понад 320 мільярдів доларів.

Санітарні та фітосанітарні заходи, спрямовані на захист здоров'я тварин і рослин, іноді можуть мати занадто протекціоністський характер. Ці заходи перш за все обмежують можливості країн, що розвиваються, оскільки частка їх сільськогосподарського експорту підпадає під вплив санітарних та фітосанітарних вимог.

Наприклад, аналіз санітарних та фітосанітарних заходів країн Європейського Союзу показав, що їх впровадження призвело до значного зменшення експорту з Африки до країн ЄС на 64%, що становить 670 мільйонів доларів США. Впровадження біотехнологій та міжнародної торгівлі ними призвело до застосування нетарифних бар'єрів, які є витратними та складними для країн, що розвиваються.

Крім того, на ринках розвинених країн поширені інші нетарифні бар'єри, такі як правила і регламенти, що регулюють захист навколишнього середовища, національної безпеки, зайнятості та інші соціальні стандарти, які також обмежують торгівлю.

У торгівлі між країнами, що розвиваються, часто зустрічаються нетарифні заходи, такі як митні процедури, паратарифні заходи і інші, які ускладнюють процес лібералізації і роблять ринковий доступ складним.

У відношенні до митних та адміністративних процедур в цих країнах існують серйозні проблеми, пов'язані з неефективними митницями і адміністративною бюрократією. Митні процедури часто не автоматизовані, митна оцінка не базується на ринковій ціні, а процес митного оподаткування витягується й ускладнюється. Органи митної служби не завжди здатні подолати корупцію на кордонах. Це разом з невдалими митними процедурами та надмірною бюрократією може призвести до високого рівня неофіційної торгівлі.

Поміж інших перешкод, що виникають у торгівлі між країнами, що розвиваються, можна відзначити географічні та інфраструктурні бар'єри. Наприклад, країни, які не мають виходу до моря, зазнають складнощів у здійсненні міжнародної торгівлі через відсутність прямого морського доступу.

Розвиток торгівлі між країнами, що розвиваються, також залежить від рівня захисту прав інтелектуальної власності, рівня корупції в уряді та інших факторів. Недостатній захист прав інтелектуальної власності може зменшити інтерес іноземних інвесторів до цих країн і обмежити їхні можливості в експорті продукції з високою доданою вартістю. Корупція урядових структур може призвести до недієвого адміністрування торговельних операцій, перешкоджаючи розвитку міжнародної торгівлі та зменшуючи довіру до країн-партнерів.

Наприклад, у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, де текстильна промисловість є однією з основних галузей економіки, експорт текстильних виробів та одягу відіграє важливу роль у забезпеченні зовнішньоторговельного обороту. Проте, на шляху цього експорту зустрічаються немало викликів, включаючи застосування нетарифних бар'єрів.

Одним з таких бар'єрів є тарифні квоти. Ці квоти обмежують кількість одиниць товару, яку можна імпортувати під певними умовами або за певний період часу. У разі текстильних виробів, тарифні квоти можуть бути встановлені для конкретних категорій товарів або для певних країн-експортерів, що зменшує обсяги експорту з регіону.

Технічні бар'єри в торгівлі також створюють перешкоди для експортерів текстильної продукції. Наприклад, вимоги щодо маркування, які можуть бути різними для кожної країни або регіону, можуть вимагати від виробників додаткових зусиль та витрат на відповідність стандартам якості. Це може бути особливо складно для маленьких та середніх підприємств, які не завжди мають достатні ресурси для виконання цих вимог.

Отже, ці нетарифні бар'єри в торгівлі трудомісткою продукцією ускладнюють експорт і можуть мати значний вплив на економіку регіону, особливо на розвиток малих та середніх підприємств, які складають основу текстильної галузі [17, с.16].

Далі ми розглянемо нетарифне регулювання імпорту товарів. Це система заходів, яка не ґрунтується на встановленні митних зборів, але використовує інші інструменти, такі як квоти, ліцензії, стандарти якості тощо, для обмеження або регулювання потоку імпортованих товарів.

Нетарифне регулювання імпорту включає в себе дві основні групи заходів: адміністративні і економічні, які спрямовані на обмеження та контроль ввезення товарів. Перша група заходів (адміністративні нетарифні заходи) спрямована на пряме обмеження імпорту або регулювання зовнішньої торгівлі через встановлення кількісних обмежень, ліцензування, заборону тощо. Друга група заходів нетарифного регулювання охоплює різноманітні заходи торговельної, фінансової, кредитної, технологічної політики, заходи забезпечення безпеки, санітарні та екологічні заходи, які можуть призвести до обмежень у торгівлі товарами як побічний ефект.

За даними СОТ, найчастіше для регулювання імпорту використовуються такі нетарифні заходи, як технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та

фітосанітарні норми, антидемпінгові, компенсаційні та захисні заходи, а також заборони з некомерційних причин (Додаток Е).

Країни Азії, Європи та Латинської Америки активно використовують технічні бар'єри для захисту своїх ринків, тоді як країни Північної Америки, Азії та Латинської Америки є лідерами у впровадженні санітарних та фітосанітарних заходів (рис. 2.1).

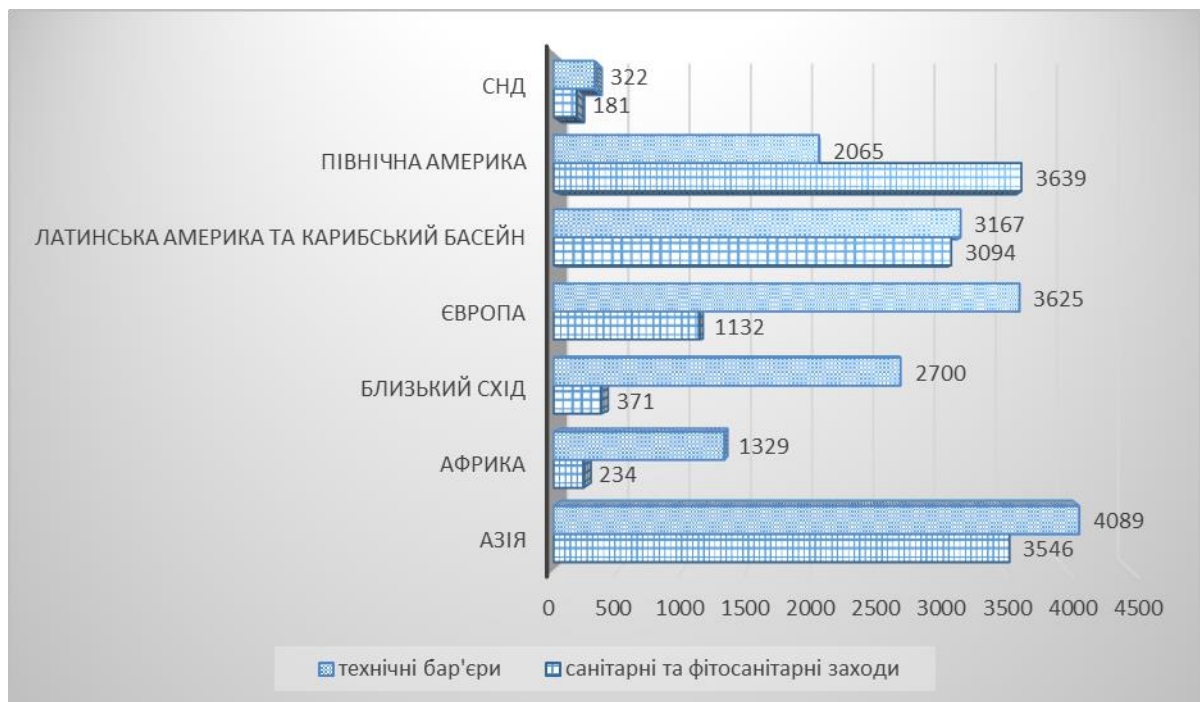


Рис. 2.1. Рівень застосування технічних бар'єрів та санітарно-фітосанітарних заходів у міжнародній торгівлі по регіонах (кількість) [18, с.114]

Країни ЄС, Китай, США та Японія, серед інших розвинених країн, активно використовують технічні бар'єри, санітарні та фітосанітарні заходи у торгівлі. Серед країн, що розвиваються, лідерами у використанні цих заходів є Бразилія, Китай, Перу, Уганда, Кенія та інші.

Серед розвинених країн індекс частоти використання технічних бар'єрів та їх вплив на торгівлю значно вищі, ніж індекс частоти застосування санітарних та фітосанітарних заходів та їх вплив на торгівлю.

Таблиця 2.2

Рейтинг країн-лідерів у застосуванні ТБТ та СФС заходів за період з
1995 по 2020 роки [19]

санітарні та фітосанітарні заходи		технічні бар'єри	
країни-лідери	кількість застосування нетарифних заходів	країни-лідери	кількість застосування нетарифних заходів
1	2	3	4
Філіппіни	244	Аргентина	340
Мексика	247	Кенія	396
Колумбія	251	Уганда	414
Китайський Тайбей	302	Мексика	447
Японія	326	Таїланд	535
Австралія	332	Канада	543
Чилі	446	Республіка Корея	556
Республіка Корея	464	Нідерланди	615
ЄС	482	Японія	679
Нова Зеландія	500	Саудівська Аравія	708
Перу	500	Бразилія	682
Китай	775	Ізраїль	784
Канада	785	ЄС	786
Бразилія	915	Китай	1005
США	2607	США	1076

Технічні бар'єри переважно впливають на готові харчові продукти, взуття, товари тваринного походження, продукцію хімічної промисловості, текстильні вироби та інші подібні товари (Додаток Ж).

Слід зазначити, що антидемпінгове мито входить до числа одних з найбільш часто застосовуваних нетарифних заходів. Варто відзначити, що цей захід виявляє високу ефективність, про що свідчать дані наведені в додатку 3.

Між 1995 та 2002 роками США займали друге місце у світі за кількістю ініційованих антидемпінгових розслідувань та прийнятих антидемпінгових заходів, випереджаючи Індію. Протягом цього періоду основними об'єктами антидемпінгових процедур були товари з Китаю, Японії, Республіки Корея, Німеччини, Індонезії, ПАР, Індії, Канади, Мексики та Росії. Дослідження

показали, що після введення антидемпінгових заходів обсяг імпорту товарів до США в середньому зменшувався на 50-70%, а ціна імпортного товару на американському ринку збільшувалася приблизно на 30%. В деяких випадках ефект виявлявся ще сильнішим, наприклад, обсяг аргентинського імпорту катанки з вуглецевої сталі до США зменшився на 96%. Після застосування антидемпінгового мита на поставки аспірину з Туреччини експорт в США зменшився на 85%, а через три роки ці поставки припинилися повністю [20].

«Антидемпінгові процедури сконцентровані в декількох галузях, які традиційно захищають від іноземної конкуренції в багатьох країнах. Більшість ініційованих антидемпінгових розслідувань припадає на продукцію чорної металургії – 65%, хімічної промисловості – 8,9%, виробів з пластмаси – 6,8%, машини і устаткування – 4,8%» [21, с.94].

У міжнародній практиці застосування антидемпінгових заходів для захисту національних ринків від зростаючого імпорту зазнало змін у механізмі. Ці заходи дозволяють урядам країн проводити протекціоністську політику в інтересах окремих галузей промисловості, не змінюючи загального курсу своєї торгової політики. За дослідженням, проведеним ОЕСР, в 95% випадків застосування антидемпінгових заходів спрямовано на захист вітчизняних галузей від імпорту, і лише у 5% випадків вони призначені для боротьби з недобросовісною конкуренцією.

Вдосконалення нетарифного регулювання імпорту товарів може призвести до значних чистих вигод для торгівлі та добробуту будь-якої країни. Оскільки серед нетарифних заходів технічні бар'єри в торгівлі зустрічаються найчастіше, то, в першу чергу, необхідно направити зусилля на раціоналізацію технічних заходів регулювання. Це включає припинення практики дискримінації іноземних товарів, усунення вимог дублюючого тестування, визнання того, що іноземні стандарти можуть забезпечити такий же рівень соціального захисту і захисту споживачів, як і національні стандарти, підвищення транспарентності заходів державного регулювання та

зниження технічного регулювання до рівня, який не спричиняє надмірних витрат для споживачів і підприємств.

2.2. Оцінка нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні

Поняття нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі не має чіткого визначення в Митному кодексі України. Проте, в Кодексі надається визначення заходів нетарифного регулювання, які встановлюються як норми, що не стосуються оподаткування митом товарів, що перетинають митний кордон України. Ці заходи встановлюються відповідно до законів, які забороняють або обмежують певну діяльність з метою захисту внутрішнього ринку, підтримання громадського порядку та безпеки, підтримання суспільної моралі, збереження здоров'я та благополуччя людей і тварин, захисту природного середовища, охорони інтересів споживачів імпортованих товарів в Україні, захисту культурної та історичної спадщини країни [22].

Податковий кодекс України розширює спектр заходів нетарифного регулювання, включаючи такі: ліцензування та встановлення квот для зовнішньоекономічних операцій, спеціальні заходи щодо ввезення товарів в Україну, реєстрація зовнішньоекономічних контрактів, видача ліцензій на імпорт та експорт спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, дозвільна система для служби експортного контролю, сертифікація товарів, які ввозяться в Україну, дозвільна система органів державної влади, які здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний та інші форми контролю, реєстрація лікарських засобів, виробів медичного призначення, імунобіологічних препаратів, харчових добавок та застосування державного скринінгового контролю [23].

В Україні заходи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі розподілені між різними нормативно-правовими актами різної юридичної сили. Наприклад, розподіл товарів, що підлягають ліцензуванню, та квоти на експорт/імпорт щорічно визначаються Кабінетом Міністрів України. Мінекономрозвитку додатково затверджує перелік продукції, яка потребує

обов'язкової сертифікації. Проте ці розбіжності в нормативно-правових актах можуть призвести до плутанини серед учасників зовнішньої торгівлі під час спроби застосувати окремі нормативні акти. Таким чином, не існує єдиного нормативно-правового акту щодо нетарифного регулювання в Україні [24].

Здійснення зовнішньоторговельної політики передбачає насамперед відповідальність за міністерства, державні комітети та інші керівні органи виконавчої влади. Крім того, долучаються державні підприємства та відомства, які опиняються в їхній юрисдикції. Важливу роль у здійсненні зовнішньоторговельної політики України відіграють Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі та Митно-тарифна рада України, що є колегіальними органами при Кабінеті Міністрів України.

В Україні існують різні нетарифні заходи, які обмежують зовнішню торгівлю, такі як антидемпінгові заходи, компенсаційні заходи, спеціальні заходи, технічні бар'єри, санітарні та фітосанітарні заходи, квотування, ліцензування та інші. З іншого боку, існують нетарифні заходи, які сприяють експорту, такі як внутрішня підтримка виробництва сільськогосподарської продукції, кредитування, страхування, а також технічне та організаційне керівництво.

В Україні існують процедурні перешкоди як для імпорту, так і для експорту. Особливо трудомістким є процес експорту товарів. Щоб ввезти товар в Україну, імпортерам необхідно забезпечити наявність необхідних документів, таких як коносамент, замовлення на розвантаження, сертифікат походження, рахунок-фактуру, накладна, митна декларація, декларація про відповідність, пакувальний лист і договір купівлі-продажу. Як показано в таблиці 2.3, час, необхідний для доставки на експорт, можна порівняти з часом доставки на імпорт (з різницею лише в один день). Проте вартість імпорту вища, ніж експорту.

Система обмежень на імпорт в Україні відповідає міжнародним стандартам, встановленим Всесвітньою організацією торгівлі (ВОТ). Відповідно до цих стандартів, можна накладати обмеження на імпорт у

випадках, коли це необхідно для захисту здоров'я людей, тварин або рослин, як це передбачено в Генеральній угоді про тарифи та торгівлю (ГАТТ) 1994 року. Україна зобов'язалася скасувати та утримуватися від відновлення або запровадження кількісних обмежень на імпорт чи інших нетарифних заходів, таких як ліцензування, заборони, дозволи, вимоги попереднього дозволу та інші обмеження, що можуть мати подібні наслідки, які не можуть бути виправдані згідно з умовами відповідної Угоди ВОТ [25].

Таблиця 2.3

Перешкоди, що виникають на шляху експорту та імпорту товарів в
Україну

Показники	Експорт		Імпорт	
	Дні	Витрати (дол.)	Дні	Витрати (дол.)
Підготовка документів	23	252	21	557
Митне оформлення та перевірка	2	252	4	301
Портова і термінальна обробка	4	431	3	600
Внутрішні транспортування і обробка	4	950	4	1001
Всього	33	1885	30	2457

Джерело: [19]

Після вступу до Всесвітньої організації торгівлі (ВОТ) Україна підтвердила свою зобов'язаність введення всіх обмежень та правил щодо експортних ліцензій і обмежень, а також будь-яких майбутніх обмежень у відповідності до норм, встановлених ВОТ.

Щорічно Кабінет Міністрів приймає постанову, в якій визначається як кількість квот, так і перелік товарів, що підлягають ліцензуванню на експорт та імпорт. Ця постанова стосується дозволів на торгівлю товарами як при їх імпорті, так і експорті, а також обмежень у вигляді квот, які контролюють ці операції.

Україна впроваджує кілька ініціатив з метою виконання Угоди про технічні бар'єри у зовнішній торгівлі та Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Ці заходи включають у себе прийняття кількох законів, серед яких "Про стандартизацію", "Про підтвердження відповідності", "Про акредитацію органів з оцінки відповідності", "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності", "Про метрологію та метрологічну діяльність", "Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції", "Про загальну безпечність нехарчової продукції", та "Про відповідальність за шкоду, заподіяну внаслідок недоліку продукції". Ці кроки призначені для забезпечення дотримання правил зовнішньої торгівлі та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [26].

Нетарифне регулювання є важливою складовою в доходах бюджету України. Це пов'язано переважно з внутрішніми податками і зборами, що призводить до підвищення цін на товари на внутрішньому ринку та, відповідно, до зниження конкурентоспроможності країни. Однак визначення точного впливу нетарифних інструментів на міжнародну торгівлю та економічний розвиток досить складне завдання через різноманітність підходів до аналізу. Щоб вирішити це, можна використовувати кореляційно-регресійний аналіз, який порівнює внутрішні податки на імпортовані товари з ключовими показниками економічного зростання країни, такими як індекс споживчих цін та ВВП.

В таблиці 2.4 представлені необхідні дані щодо факторних характеристик та результатів, які використовуються для проведення регресійного аналізу.

Таблиця 2.4

Значення результативних та факторних ознак

	ВВП. у фактичних цінах, млн. грн	Індекс споживчих цін на товари, %	ПДВ для імпортованих товарів на територію України, млрд. грн.	Акцизний збір за імпортовані на митну територію України підакцизні товари (продукції), млрд. грн.
	Y1	Y2	X1	X2

2014	1586916	112,2	109,4	2,7
2015	1988546	148,8	139,1	23,4
2016	2385368	113,9	181,6	35,2
2017	2983882	114,5	250,6	47,5

Продовження таблиці 2.4

2018	3560597	110,9	295,3	54,2
2019	3978405	107,7	289,5	59,3
2020	4222028	102,5	274,2	64,3
2021	5459575	109,5	380,5	87,1
2022	5191029	120,0	253,0	44,2

Джерело: [22]

Попередньо автором з використанням табличного процесора Microsoft Excel побудовано залежність для розрахунку ВВП у фактичних цінах та індексу споживчих ціни на товари із включеними в модель факторами, відібраними на основі аналізу парних коефіцієнтів кореляції r [27] таблиця 2.5.

Таблиця 2.5

Матриця парних коефіцієнтів кореляції між результативними та факторними ознаками

	ВВП. у фактичних цінах Y1	Індекс споживчих ціни на товари Y2	ПДВ для імпортованих товарів на територію України X1	Акцизний збір за імпортовані на митну територію України підакцизні товари X2
ВВП. у фактичних цінах Y1	1	-0,405805675	0,877605158	0,846806423
Індекс споживчих ціни на товари Y2	-0,405805675	1	-0,520810633	-0,469953881
ПДВ для імпортованих товарів на територію України X1	0,877605158	-0,520810633	1	0,971052711

Акцизний збір за імпортовані на митну територію України підакцизні товари X2	0,846806423	-0,469953881	0,971052711	1
--	-------------	--------------	-------------	---

Джерело: складено автором

Парні коефіцієнти кореляції відображають зв'язок ВВП у фактичних цінах та індексу споживчих ціни на товари з відібраними факторами. У результаті аналізу виявлений суттєво високий зв'язок ВВП з ПДВ для імпортованих товарів на територію України ($r = 0,877605158$) та акцизним збором за імпортовані на митну територію України підакцизні товари ($r = 0,846806423$). Між індексом споживчих цін на товари та ПДВ для імпортованих товарів ($r = -0,520810633$) та індексом споживчих цін на товари та акцизним збором за імпортовані підакцизні товари є слабка негативна кореляція ($r = -0.4699$).

З огляду на результати аналізу матриці кореляції, будувати регресійну модель, будемо використовуючи такі фактори, які мають високий кореляційний зв'язок (рис.2.2).

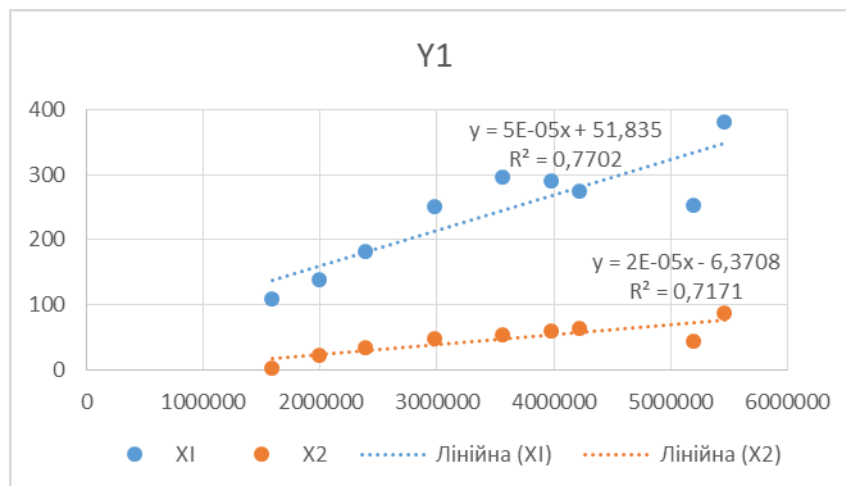


Рис.2.2. Графік вихідних даних і лінії регресії

Оцінка регресійної моделі, показує наступне (див. рис. 2.3, 2.4, 2.5).

Regression Statistics	
Multiple R	0,877896

R Square	0,770701
Adjusted R Square	0,694268
Standard Error	754711,1
Observations	9

Рис. 2.3. Загальна ефективність моделі

З рисунку 2.3 видно:

– Multiple R (коефіцієнт множинної кореляції) вказує на кореляцію між прогнозованою змінною відгуку (Y1) та незалежними змінними (X1 та X2). Значення близьке до 1 показує сильну кореляцію дорівнює 0,8779, що вказує на високу кореляцію.

– R Square (коефіцієнт детермінації) показує, який відсоток варіації в змінній відгуку (Y1) пояснюється незалежними змінними. У нашому випадку R Square дорівнює 0,7707, що означає, що приблизно 77,07% варіації в Y1 пояснюється вашими незалежними змінними.

– Adjusted R Square. Враховується кількість незалежних змінних та кількість спостережень у моделі. У нас він складає 0,6943.

ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	2	1,15E+13	5,74E+12	10,08334	0,012056			
Residual	6	3,42E+12	5,7E+11					
Total	8	1,49E+13						

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-44993,1	1259078	-0,03573	0,972653	-3125847	3035861	3125847	3035861
X1	15630,79	13196,06	1,184504	0,281003	-16658,8	47920,4	-16658,8	47920,4
X2	-5282,51	45726,92	-0,11552	0,9118	-117172	106607,2	-117172	106607,2

Рис. 2.4. Статистична значимість

З рис.2.4 видно, що значення регресії дорівнює 0,0121- це означає, що регресія є статистично значущою на рівні значущості 0,05. Intercept - константа (перехоплення) регресії дорівнює -44993,1. Коефіцієнти X1 та X2 показують зміну в змінній відгуку (Y1) при зміні одиниці змінних X1 та X2 відповідно.

Кореляція між ВВП в моделі відносно характеристик різних факторів виглядає наступним чином:

$$Y1 = -44993,1 + 15630,7 X1 - 5282,5 X2$$

<i>Observation</i>	<i>Predicted</i>	
	<i>Y1</i>	<i>Residuals</i>
1	1650753	-63837,1
2	2005640	-17093,8
3	2607615	-222247
4	3621165	-637283
5	4284469	-723872
6	4166869	-188464
7	3901306	320722,3
8	5442418	17156,95
9	3676111	1514918

Рис. 2.5. Різниця між фактичними та прогнозованими значеннями

Рисунок 2.5 показує прогнозовані значення $Y1$, отримані за допомогою моделі, і відповідні залишки (різниця між фактичними та прогнозованими значеннями). Аналіз залишків показує, що модель не може ідеально передбачати всі спостереження. Великі залишки можуть вказувати на недостатність моделі у врахуванні всіх впливів на змінну відгуку.

Після аналізу даної моделі можна зробити наступні висновки:

Ввезення товарів на територію України оподатковується ПДВ, а підакцизні товари – акцизним податком. Ці податки мають вплив як на ВВП, так і на рівень інфляції. Важливо відзначити, що вплив цих податків на економічні показники неоднаковий для різних аспектів виробництва.

Вплив податку на додану вартість на імпортовані в Україну товари є вирішальним для соціально-економічного прогресу країни. Навіть незначне збільшення на 1 мільярд гривень може призвести до значного зростання валового внутрішнього продукту країни на 15,74 мільярда гривень. Крім того, індекс споживчих цін зазнає незначного зниження на 0,018%.

Дослідження показало, що збільшення обсягу фактора X_2 , пов'язаного з акцизним податком на імпортні підакцизні товари на митній території України, має невеликий, але негативний вплив на ВВП, одночасно спричиняючи зростання індексу споживчих цін на товари. Зокрема, кожні 1 мільярд гривень збільшення обсягу X_2 очікувано зменшують ВВП на 5,72 мільйона гривень, а індекс споживчих цін, імовірно, зросте на 0,34%. Це дослідження надає переконливі статистичні докази того, що фактор X_2 має негативний вплив на економіку та цінову ситуацію.

Таким чином, результати регресійної моделі підтвердили вплив засобів нетарифного регулювання на соціально-економічний прогрес країни. Отже, важливо знаходити баланс між витратами, пов'язаними з впровадженням нетарифних заходів, та їх регуляторними перевагами. Повномасштабне втручання РФ стимулювало перегляд політики з питань імпорту та експорту окремих товарів. У зв'язку з тривалою війною уряд був змушений упорядкувати процедури митного оформлення необхідних товарів, таких як військове та захисне спорядження для Збройних Сил і ТРО, а також гуманітарна допомога, включаючи продукти харчування та медикаменти, для цивільного населення. У складних умовах, з якими стикається Україна, важливо визнати зростання нетарифних перешкод у зовнішній торгівлі. Тому використання структурованого підходу до розвитку системи ідентифікації, а також сприяння доступу національних товарів і послуг до міжнародних ринків через лібералізацію бар'єрів, набуває важливого значення.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Для максимального використання переваг участі в глобальній торговій системі необхідно ефективно адаптуватися до пріоритетів світової економіки та розробити цілеспрямовану інвестиційну та інноваційну стратегію. Наприклад, можна виділити значення стандартизованих товарів масового виробництва та сировини на ринках з високим рівнем цінової конкуренції, які надаються членством в ВОТ. Тому важливо застосовувати різноманітні економічні політики з акцентом на інвестиції та інновації, для прискорення розвитку у тих секторах, де українська економіка має потенціал для здобуття конкурентних переваг.

Для успішної інтеграції України на європейський ринок необхідно здійснити кілька важливих заходів. Спочатку, важливо покращити узгодженість внутрішньої політики України, особливо у таких сферах, як конкуренція, корпоративне управління та захист інтелектуальної власності. Крім цього, необхідно активно боротися з корупцією, щоб забезпечити справедливість та рівні умови для бізнесу.

Для відповідності загальноприйнятим міжнародним та європейським нормам потрібно внести ряд змін. Серед них варто виділити модифікацію технічних стандартів, а також санітарних і фітосанітарних заходів з метою їх адаптації до міжнародних стандартів, зокрема тих, що встановлені ЄС та ISO. Також необхідний розвиток двостороннього митного співробітництва, наприклад, спрощення митних процедур та підвищення ефективності митних органів для полегшення торгівлі. Вельми важливо, щоб органи державної влади діяли активно та ефективно для захисту національних інтересів у сфері торгівлі. Це включає роботу посольств, консульств, торговельно-

економічних місій та представництв при міжнародних організаціях з метою сприяння розвитку торговельно-економічних зв'язків країни. Це означає пошук партнерів, просування вітчизняної продукції на зовнішні ринки та організацію виставок і ярмарків.

Міжнародне співтовариство має активно працювати над уніфікацією правил нетарифного регулювання міжнародної торгівлі. Важливо сприяти кращому дотриманню правил СОТ та забезпечити більшу прозорість та розуміння торговельної політики країн-членів, зокрема шляхом огляду їх торговельної політики та нотифікації нетарифних заходів. Огляд торговельної політики може виявити надмірні торгові бар'єри, а оновлена система класифікації нетарифних заходів полегшить збір та аналіз даних. Також важливо зміцнити інституційний процес розгляду питань нетарифного регулювання.

Необхідно чітко визначити пріоритети для успішного функціонування української системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі, забезпечуючи відповідність міжнародним стандартам через процес гармонізації.

План створення системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі має бути комплексним і добре структурованим, враховуючи економічні, інституційні та законодавчі аспекти. Він повинен оцінити потенційні переваги та недоліки для національної економіки, акцентуючи увагу на захисті та підтримці національного виробника та споживача, одночасно захищаючи національні інтереси. Для успішного виконання плану потрібно створити сильну вертикаль державних органів, які матимуть юрисдикцію у цій сфері, а також забезпечити міцну правову базу для визначення модальностей нетарифного регулювання та виконання обов'язків відповідних органів.

Для успішного створення системи нетарифного регулювання товарообміну в Україні важливо дотримання принципів, які визначені ОЕСР:

1. Прозорість та відкритість. Забезпечення необмеженого доступу всіх зацікавлених сторін до відповідних даних про процедурні перешкоди та нетарифні заходи, а також інформування осіб про можливі наслідки таких заходів.

2. Недискримінація. Забезпечення рівних умов конкуренції для порівнюваних продуктів з різних країн. Технічні перешкоди не повинні призводити до збільшення витрат для певних виробників або їх повного звільнення від цих перешкод.

3. Запобігання необґрунтованому обмеженню торгівлі. Уникання впровадження нетарифних заходів, які надмірно обмежують торгівлю та виходять за межі законних торгових цілей.

4. Регуляторні інструменти відповідно до принципів ринку. Створення регуляторних механізмів, які відповідають принципам ринку та сприяють його функціонуванню.

5. Зниження витрат за рахунок спрощення. Впровадження системи "єдиного вікна", комп'ютеризація адміністративних процесів та забезпечення широкого використання інформаційних технологій для спрощення процесу отримання ліцензій та дозволів та скорочення часу, потрібного для адміністративних процедур.

6. Використання глобальних стандартів. Зосередження уваги на якості процесу оцінки відповідності, а не на нав'язуванні бюрократичних правил. Використання міжнародно визнаних стандартів сприяє підвищенню довіри споживачів та заохочує міжнародну торгівлю.

Дотримання цих принципів сприятиме зміцненню регулювання зовнішньої торгівлі, що сприятиме розвитку більш конкурентоспроможної української економіки. Забезпечення рівноправних умов для бізнесу шляхом ефективного застосування нетарифних заходів регулювання грає ключову роль у цьому процесі. Крім того, притягнення іноземного капіталу сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату, що вимагає вдосконалення

правової бази. Це, у свою чергу, стимулює зростання зайнятості, накопичення капіталу та технологічний прогрес в економіці.

Для захисту вітчизняних виробників та стимулювання розвитку стратегічно важливих галузей в Україні важливим є застосування сучасних інструментів нетарифного регулювання:

- використання антидемпінгових заходів для захисту внутрішнього ринку від імпорتنих товарів, які продаються по цінах нижче виробничих витрат. Наприклад, якщо певний вид сталі або сільськогосподарської продукції вивозиться з інших країн за демпінговими цінами, Україна може встановити антидемпінгові мита або введення імпорتنих квот.

- спрощення митних процедур, зниження митних ставок або навіть надання фінансової підтримки для імпорту технологій та товарів, які вважаються стратегічно важливими для розвитку економіки країни. Наприклад, це може стосуватися новітніх технологій в енергетиці або медичних пристроїв.

- встановлення вимог до дотримання екологічних та соціальних стандартів для імпорتنих товарів. Наприклад, вимагати від імпортерів документів, що підтверджують використання екологічно чистих технологій у виробництві, або вимагати дотримання мінімальних стандартів заробітної плати для працівників, які виготовляють імпортні товари.

Загалом, застосування цих інструментів в Україні може сприяти захисту вітчизняних виробників, підтримці стратегічно важливих галузей та забезпеченню виконання вимог екологічної та соціальної відповідальності. Однак важливо забезпечити адекватність та прозорість заходів, щоб уникнути можливих негативних наслідків для міжнародної торгівлі та економічного розвитку.

Великий вплив на нетарифні заходи регулювання зовнішньої торгівлі в Україні має підвищення прозорості та інформаційної відкритості. Публічний доступ до інформації про застосування нетарифних заходів, таких як антидемпінгові мита, встановлення квот на імпорт, а також екологічні та

соціальні стандарти, дозволяє громадськості та підприємствам бути краще інформованими про умови торгівлі та їх можливі наслідки. Проведення публічних обговорень та консультацій з різними зацікавленими сторонами щодо застосування нетарифних заходів дозволяє врахувати різноманітні погляди та інтереси, а також забезпечує більшу легітимність та підтримку для прийнятих рішень. Прозорість у процесі прийняття та застосування нетарифних заходів допомагає запобігти корупції та недобросовісним діям, оскільки вона ускладнює можливість непрозорих угод та ухилення від правил. Громадськість та бізнес можуть впевнитися у правовій стабільності та послідовності застосування нетарифних заходів, якщо процеси регулювання є прозорими та доступними для всіх. Дотримання зазначених підходів сприятиме більш ефективному та справедливому управлінню торгівлею в країні.

Отже, розвиток зовнішньої торгівлі України залежить від ефективного використання правових інструментів нетарифного регулювання в межах Світової організації торгівлі. Збільшення податкових надходжень також залежить від упорядкування торговельної діяльності та одночасного викорінення корупції на митниці та недобросовісного лобіювання корпоративних і промислових інтересів.

Заходи контролю повинні бути більш продуктивними, забезпечуючи прозорість торгової політики, переважно нетарифної, на основі повної комп'ютеризації системи управління зональним економічним розвитком. Необхідно створити систему оцінки ефективності заходів нетарифного регулювання та посилити наукове обґрунтування таких заходів.

Збереження як навколишнього середовища, так і безпеки людей, вимагає удосконалення системи контролю за відповідністю імпортової продукції технічним нормам і стандартам, санітарним і фітосанітарним вимогам.

ВИСНОВКИ

За результатами наукового дослідження на тему «Інструменти захисту національних економічних інтересів країн у глобальній торговельній системі» можна зробити наступні висновки:

1. Сучасний розвиток державності ґрунтується на незалежності та економічній стійкості. Національні економічні інтереси, включаючи захист суверенітету та економічний розвиток, визначають зовнішні та внутрішні стратегії країни. Глобальна торговельна система грає ключову роль у цьому, сприяючи конкурентоспроможності та доступу до технологій. Однак ці інтереси змінюються під впливом різноманітних факторів, від природних ресурсів до глобалізації, і врахування їх важливе для стабільного розвитку країни.

Країни використовують різні засоби для захисту своїх економічних інтересів у глобальній торговельній системі. Тарифні інструменти, такі як мито та акцизи, ставляться для регулювання імпорту. Нетарифні інструменти, такі як квоти та технічні бар'єри, обмежують або регулюють імпорт за допомогою правил і стандартів. Державні підтримки, такі як субсидії та державні закупівлі, також використовуються.

Ці заходи повинні відповідати правилам ГТС і забезпечувати баланс між захистом національних інтересів та сприянням вільній торгівлі. Країни також можуть користуватися дипломатією та участю у міжнародних організаціях для захисту своїх інтересів. Правові аспекти включають міжнародне торговельне право, внутрішньодержавне законодавство, міжнародні суди та арбітраж, а також двосторонні та багатосторонні угоди. Ці механізми

працюють разом для забезпечення захисту національних економічних інтересів та стабільності світової економіки.

2. Інтеграція та глобалізація спричинили зростання міжнародних торговельно-економічних відносин та формування світових регуляторних систем, що обмежують протекціоністські інструменти. Це змушує країни трансформувати свою регуляторну політику для захисту національних економічних інтересів.

Тарифні заходи значно обмежені через лібералізацію торгівлі, але нетарифні обмеження продовжують захищати національні ринки, особливо в сільськогосподарській продукції, металопродукції, текстилі та одязі. Ці заходи включають санітарні та фітосанітарні норми, технічні бар'єри, процедурні перешкоди та тарифні квоти, які ускладнюють експорт і впливають на економіку, особливо на МСП. Важливість ефективного митного адміністрування та захисту прав інтелектуальної власності підкреслюється для розвитку міжнародної торгівлі та залучення іноземних інвестицій.

Нетарифне регулювання імпорту товарів є важливим інструментом у міжнародній торгівлі, який дозволяє країнам контролювати потік імпортованих товарів через різноманітні заходи, що не включають митні збори. Ці заходи можуть бути адміністративними, такими як квоти та ліцензування, або економічними, які включають торговельну та фінансову політику, та мають на меті обмеження або регулювання імпорту.

Технічні бар'єри та санітарні та фітосанітарні норми є серед найпоширеніших нетарифних заходів, які використовуються для регулювання імпорту, особливо в країнах Азії, Європи та Латинської Америки. Ці заходи можуть суттєво впливати на міжнародну торгівлю, особливо у сферах, де вони найчастіше застосовуються, таких як харчова промисловість, текстиль, та хімічна промисловість.

Антидемпінгові заходи також є важливим інструментом, який використовується для захисту національних ринків від імпорту, що

продається за цінами нижчими від собівартості. Ці заходи можуть призвести до значного зменшення обсягу імпорту та збільшення цін на імпортні товари на внутрішньому ринку.

Вдосконалення нетарифного регулювання може мати позитивний вплив на торгівлю та економічний добробут країни. Раціоналізація технічних заходів, зокрема, може зменшити витрати для споживачів і підприємств, підвищити транспарентність регулювання, та сприяти більш вільній та справедливій торгівлі.

3. Нетарифне регулювання є значною складовою доходів бюджету України через внутрішні податки і збори. Проте, це може впливати на ціни товарів на внутрішньому ринку та конкурентоспроможність країни. Визначення точного впливу нетарифних інструментів на міжнародну торгівлю та економічний розвиток є складною задачею через різноманітність підходів до аналізу. Для аналізу ми використали кореляційно-регресійний аналіз, який порівнює внутрішні податки на імпортні товари з ключовими показниками економічного зростання. За результатами аналізу виявлено високий зв'язок між ВВП та ПДВ для імпортованих товарів, а також акцизним збором за імпортовані підакцизні товари. Збільшення обсягу ПДВ може призвести до значного зростання валового внутрішнього продукту країни. Проте збільшення акцизного збору має невеликий, але негативний вплив на ВВП та індекс споживчих цін. З метою сприяння соціально-економічному прогресу країни необхідно забезпечити гармонію між витратами на нетарифне регулювання та його регуляторними перевагами.

Україна стикається зі складними викликами у зовнішній торгівлі, тому важливо розвивати систему ідентифікації та лібералізувати бар'єри для доступу національних товарів і послуг до міжнародних ринків.

Отже, аналіз показує, що нетарифне регулювання має значний вплив на економіку України, і важливо здійснювати це регулювання з урахуванням його різноманітних наслідків.

4. Участь в глобальній торговій системі вимагає ефективної адаптації до пріоритетів світової економіки та розробки цілеспрямованої інвестиційної та інноваційної стратегії.

Для успішної інтеграції в європейський ринок необхідно поліпшення узгодженості внутрішньої політики України, боротьба з корупцією та відповідність міжнародним та європейським нормам.

Для створення системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі необхідно комплексне планування, що враховує економічні, інституційні та законодавчі аспекти, а також дотримання принципів ОЕСР.

Забезпечення рівноправних умов для бізнесу та стимулювання інвестиційного клімату є ключовими для зміцнення регулювання зовнішньої торгівлі та розвитку економіки.

Використання сучасних інструментів нетарифного регулювання, таких як антидемпінгові заходи та екологічні стандарти, сприяє захисту вітчизняних виробників та стимулюванню розвитку стратегічних галузей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухоруков А. І. Національна економічна безпека: навч. посібник / за ред. А. І. Сухорукова. Житомир: Рута, 2010. 384 с.
2. Економічна безпека: навч. посібник / за ред. З. С. Варналія. К.: Знання, 2009. 647 с.
3. Римаренко Ю. І. Приватне життя і поліція. URL: <http://www.pidruchniki.ws>.
4. Ситник Г.П. Державне управління національної безпеки (теорія і практика). К. : НАДУ, 2004. 408 с.
5. Базилевич В. Д. Економічна теорія: політекономія: підручник. URL: <http://surl.li/tpfjz>
6. Мельник С. І., Горбан І. М., Цуп М. Ю. Сутність і класифікація національних економічних інтересів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. №1. 2014. С. 57-66.
7. Онищенко В. О., Рева І. Е. Системний підхід у дослідженні національних економічних інтересів як чинника економічної безпеки держави. *Економіка і регіон*. № 4 (41). 2013. С.3-9.
8. Шевченко, Л.С. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.С. Шевченко. Х.: Право, 2009. С. 16 – 26.
9. Поліщук Л. С. Сучасні інструменти протекціонізму основних центрів світового господарства. *Міжнародні відносини. Економічні науки*. 2018. №16. С. 46-49.

10. Global Dynamics. The Global Trade Alert. 2018. URL: https://www.globaltradealert.org/global_dynamics/area_all/year-from_2018/year-to_2018
11. Григоренко Ю. Без правил: протекціонізм перетворив торгівлю на війну всіх проти всіх. 2021. URL: <https://gmk.center/ua/posts/bez-pravil-protekcionizm-peretvoriv-torgivlju-na-vijnu-vsih-proti-vsih/>
12. Мельник О. Г., Подра О. П., Петришин Н. Я.. Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. 392 с.
13. Шевчук С. В. Нетарифне регулювання як важливий механізм забезпечення митних інтересів держави. *Економіка та держава*. 2019. № 3, С. 71–77.
14. Мельник Т.М., Пугачевський К.С. Нетарифний протекціонізм у країнах ЄС та Україні. *Бізнес Інформ*. 2014. № 1. С. 20-27.
15. Офіційний сайт ЮНКТАД. URL: <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.asp>.
16. TRAINS. The global database on Non-Tariff Measures. 2021. URL: <https://trains.unctad.org/Forms/ProductViewNew.aspx?mode=modify&action=search>
17. Гуд А. М. Нетарифне регулювання як складова митної безпеки держави. *Митна справа*. 2014. № 5. С. 16-18.
18. Карпінська Н. В. Застосування санітарних та фітосанітарних заходів: проблеми правового забезпечення у контексті вимог СОТ та ЄС: монографія. Луцьк, СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2021. 532 с.
19. WTO. All wto member countries: number of measures. 2021. URL: <http://itip.wto.org/goods/Forms/GraphView.aspx>
20. UNCTAD. Classification of Non-tariff Measures. February 2012 version (UNCTAD/DITC/TAB/2012/2). Edited by UNCTAD: United Nations. URL: https://unctad.org/en/Publications_Library/ditctab20122_en.pdf

21. Дем'янюк О. Актуальні проблеми нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2013. Випуск 4. С. 94-102.

22. Державна служба статистики України. URL : <https://ukrstat.gov.ua>

23. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022. № 2120-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

24. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України. редакція від 17.11.2012р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

25. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL : <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

26. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

27. Єріна А . М ., Єрін Д . Л . Статистичне моделювання та прогнозування: підручник. Київ: КНЕУ, 2014 . 348 с.

28. Воробець А. Нові бар'єри у торгівлі спричинені диджиталізацією. *Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід*: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 274-275.

29. Пропозиції щодо удосконалення нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. 2014. URL : <http://economists.pro/07-07-2014/doslidzhennya/31538>

30. Економічна складова Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2020/EU_Ukraine/Report_version_for_public_debates_2020-07-01.pdf

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина**

Кафедра міжнародних економічних відносин

Воробець Аліна

**ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ІНТЕРЕСІВ КРАЇН У ГЛОБАЛЬНІЙ ТОРГОВЕЛЬНІЙ СИСТЕМІ**

спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

Кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «бакалавр»

Частина 2

ДОДАТКИ

Тернопіль – 2024

Додаток А

Таблиця А.1

Визначення категорії «національні економічні інтереси» науковцями

Науковець	Визначення
В.Т. Шлемко	Підкреслює, що національні економічні інтереси є нерозривно пов'язаними з історією країни, її господарською системою та культурними цінностями. Він також відзначає взаємозалежність цих інтересів з економічними загрозами.
Ю.М. Уманців	Зосереджується на класифікації загроз національним економічним інтересам України, зокрема у фінансово-кредитній сфері, та відзначає їх великий вплив на економічну та фінансову безпеку.
М.М. Єрмошенко	Визначає економічні інтереси як прояв економічних відносин і суперечностей. Він розглядає формування національних економічних інтересів як результат взаємодії економічних законів, економічної безпеки та загроз, що виникають з цих суперечностей.
Л.С. Шевченко	Розглядає національні економічні інтереси як важливі потреби соціально-економічного розвитку, які спрямовані на підвищення ефективності господарської системи та реалізацію інтересів основних центрів політичного та економічного впливу.

Джерело: [7; 8]

Додаток Б

Таблиця Б.1

Класифікація національних економічних інтересів

Ознаки класифікації	Види національних економічних інтересів
За ступенем важливості	1) життєво важливі; 2) стратегічні; 3) тактичні.
За тривалістю дії	1) довготермінові; 2) середньотермінові; 3) короткотермінові.
За характером зіткнення	1) паралельні; 2) конфронтаційні; 3) спільні.
За місцем дії	1) внутрішні; 2) зовнішні.
За ступенем реалізації	1) не реалізовані; 2) частково реалізовані; 3) реалізовані.
За сферами розповсюдження	1) виробничі; 2) фінансові; 3) зовнішньоекономічні; 4) технологічні; 5) інституційні; 6) військово-економічні; 7) соціально-економічні; 8) демографічно-економічні; 9) екологоекономічні та ін.
За об'єктом впливу	1) функціональні; 2) структурні.
За ступенем стійкості	1) скороминущі; 2) постійні.
За характером взаємного впливу	1) підсилюючі; 2) нейтральні;

	3) послаблюючі.
За типом інституціонального закріплення	1) формалізовані; 2) неформалізовані.
За джерелом виникнення	1) загальносуспільні; 2) класові; 3) вузькокорпоративні.

Джерело: [7]

Додаток В

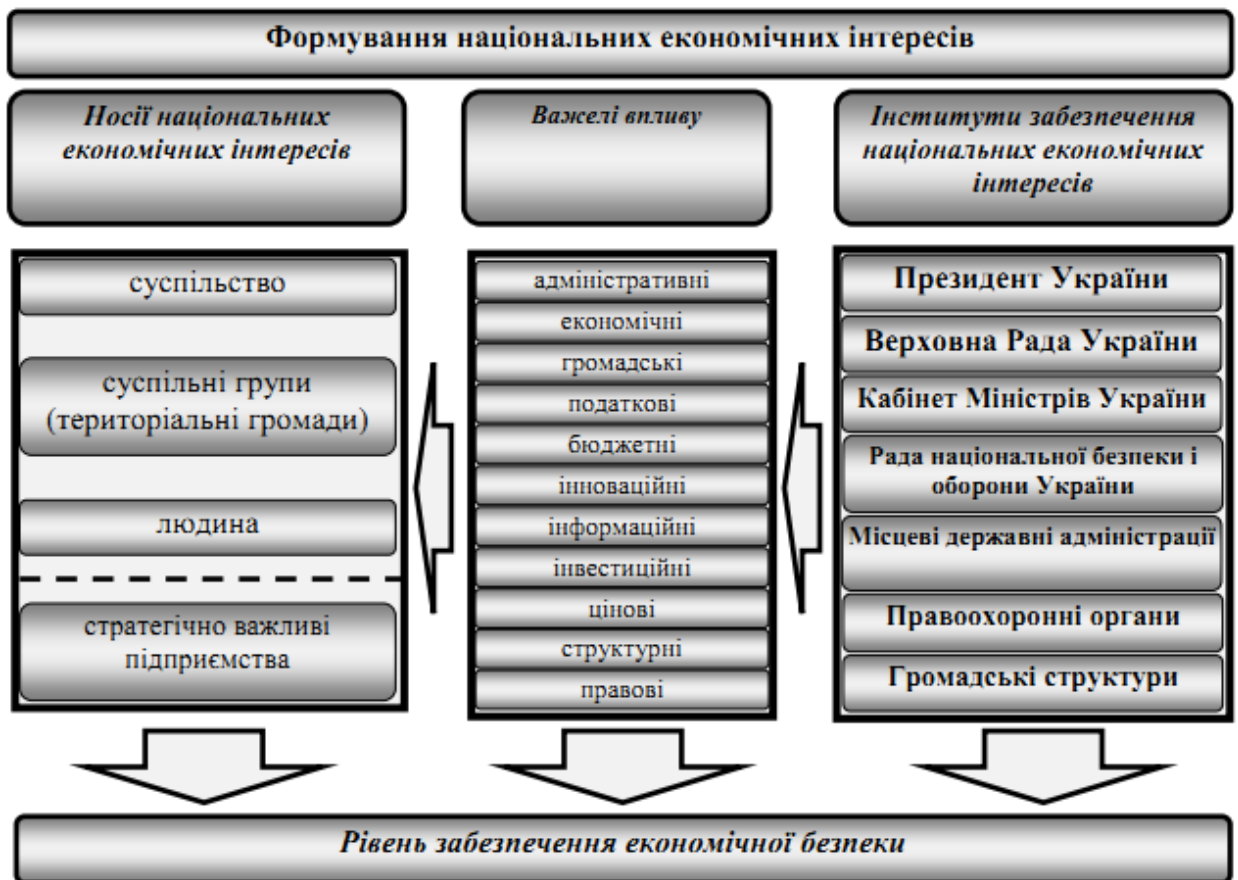


Рис. В.1. Система формування національних економічних інтересів [7;8]

Додаток Д

Таблиця Д.1

Кількість документів, необхідних для здійснення експортно-імпортних операцій, та час їх оформлення по країнах світу в 2020 році

Країна	Документи для експорту (кількість)	Час на експорт (в днях)	Вартість експорту (US\$ за контейнер)	Документи на імпорт (кількість)	Час на імпорт (в днях)	Вартість імпорту (US\$ за контейнер)
Таджикистан	11	71	9 050,0	12	70	10 650,0
Узбекистан	11	54	5 090,0	13	104	6 452,0
Афганістан	10	86	5 045,0	10	91	5 680,0
Ірак	10	80	3 550,0	10	82	3 650,0
Казахстан	10	79	5 285,0	12	67	5 265,0
Південний Судан	10	55	5 335,0	12	130	9 285,0
Киргизстан	9	63	4 760,0	11	73	6 000,0
Венесуела (Боліваріанська Республіка)	8	56	3 490,0	9	82	3 695,0
Нігер	8	56	4 475,0	10	61	4 500,0
Україна	8	29	1 880,0	9	28	2 455,0
Зімбабве	7	53	4 265,0	8	71	6 160,0
Польща	5	15	1 050,0	4	14	1 025,0
Німеччина	4	9	1 015,0	4	7	1 050,0
Канада	3	8	1 680,0	3	10	1 680,0
Сінгапур	3	6	460	3	4	440
США	3	6	1 224,0	5	5,4	1 289,0
Японія	3	11	829,3	5	11	1 021,3

Додаток Е

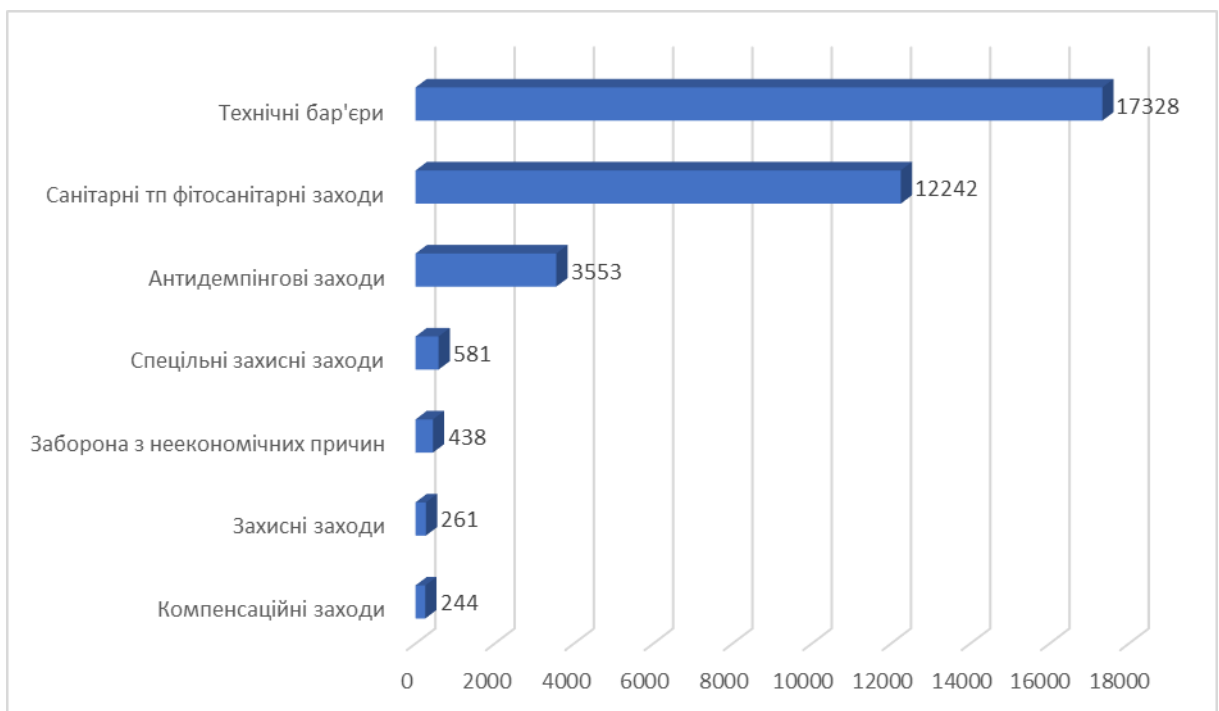


Рис. Е.1. Регулювання імпорту за допомогою нетарифних інструментів у країнах-учасниках СОТ (кількість випадків)

Додаток Ж

Таблиця Ж.1

Індекс частоти застосування заходів технічного регулювання по групах товарів в розвинутих країнах та країнах, що розвиваються

Групи товарів	санітарні та фітосанітарні заходи	технічні бар'єри
живі тварини	71,3	36,2
продукти рослинного походження	69,2	31,7
жири та олії тваринного та рослинного походження	51,1	26,8
готові харчові продукти	57	41,7
мінеральні продукти	9,8	25,5
продукція хімічної промисловості	11,3	35,8
полімерні матеріали, пластмаса та вироби з них	1,2	24,1
шкіра, хутро та вироби з них	12,8	23,7
деревина та вироби з деревини	26,2	30,2
маса з деревини, папір або картон	1,7	18,4
текстильні матеріали або вироби	1,8	34,3
взуття	0,7	38,8
вироби з каменю та цементу	3,1	19
недорогоцінні метали	1,6	21
машини та електротехнічне обладнання	1,1	20,8
автомобілі	0,3	26,2
оптичні і медичні інструменти	0,4	20
інші товари	1,6	23

Додаток 3

Таблиця 3.1

Індекс частоти застосування кількісних заходів по товарних групах в
розвинених країнах та країнах, що розвиваються

групи товарів	кількісні заходи
живі тварини	33,4
продукти рослинного походження	27,1
жири та олії тваринного та рослинного походження	20,7
готові харчові продукти	20,3
мінеральні продукти	10,9
продукція хімічної промисловості	19,6
полімерні матеріали, пластмаса та вироби з них	6,3
шкіра, хутро та вироби з них	12,9
деревина та вироби з деревини	15,2
маса з деревини, папір або картон	11,4
текстильні матеріали або вироби	16,3
взуття	17,9
вироби з каменю та цементу	6,3
недорогоцінні метали	12,2
машини та електротехнічне обладнання	13,1
автомобілі	22,5
оптичні і медичні інструменти	8,1
інші товари	7,2

Джерело: [30]